

Balzak

Xha Gorio

roman
(fragmente)

përktheu
Enver Fico

Shkëputur nga:
Balzak "Xha Gorio", shtëpia botuese "Naim Frashëri", Tiranë 1957

- Asnjë nga bijat nuk do të vijë! – tha Rastinjaku. – Do t’u shkruaj nga një pusullë të dyjave.

- Asnjëra! – u përgjigj plaku, duke u ulur shesh. Kanë punë, flenë, nuk do të vijnë. E dija unë. Duhet të vdesësh, që të kuptosh se ç’janë fëmija... Ah, miku im, mos u martoni, mos bëni fëmijë...! Ne u japim atyre jetën, ata na japin vdekjen. Ne i sjellim në botë, ata na dëbojnë. Nuk do të vijnë, jo! Unë kam dhjetë vjet që e di këtë. E thosha nganjëherë me vete, po s’kisha guxim ta besoja.

Dy pika lot iu rrokullisën nga sytë e i mbetën në zgavrat e skuqura.

- Ah, po të isha i pasur, po ta kisha ruajtur pasurinë time e të mos ua kisha dhënë, ato do të ishin këtu, do të më lanin faqet me të puthura! Do të banoja në një pallat, do të kisha dhoma të bukura, shërbëtorë, zjarr për t’u ngrohur dhe ato do të ishin këtu, me lot për faqe, me gjithë burrat dhe fëmijët e tyre. Do t’i kisha të gjitha. Kurse tani s’kam asgjë! Paraja të jep gjithçka, edhe vajzat. Oh! ku janë paratë e mija? Sikur të kisha thesare për të lënë, ato do të më rrinin te koka, s’do të dinin ç’të më bënin më parë, do t’u dëgjoja zënë, do t’i shikoja. Ah, biri im i dashur, djali im i vetëm, më mirë që mbeta i braktisur dhe në mjerim! Të paktën, kur e duan fatzinë, ai është i sigurt që e duan me gjithë shpirt. Jo, desha të isha i pasur, do t’i kisha parë! Për besë, kushedi? Ato të dyja kanë zemër prej guri. Kaq e madhe ishte dashuria ime për to, saqë s’mbetej vend për dashurinë e tyre ndaj meje. Një atë duhet të jetë gjithmonë i pasur, duhet t’i mbajë për freri fëmijët e tij, si kuajt e hazdisur. Kurse unë rrija në gjunjë para tyre. Faqezemat! Po e kurorëzojnë denjësisht sjelljen që kanë treguar ndaj meje këto dhjetë vjetët e fundit. Nuk e dini ju se sa kujdeseshin ato për mua kohët e para të martesës së tyre! (Oh! ç’martirizim mizor!) U dhashë të dyjave nga tetëqind mijë franga, s’kishin si të silleshin keq me mua, as ato, as burrat e tyre. Pa t’i shikoje si më prisnin: “Këtu, babush, atje babaçko”. Gjithnjë shtruar do ta gjeja tryezën tek ato. Me një fjalë, haja bashkë me burrat e tyre, që më nderonin shumë. U dukej se unë diç kisha akoma. Pse

vallë? Unë s’kisha folur kurrë për tregtinë time. Një njeri që u jep të bijave nga tetëqind mijë franga prikë, e vlen që të përkujdesesh për të. Dhe ato më s’dinin ç’të më bënin, po u bënin nder parave të mia, jo mua. Ç’botë e qelbur! Ia kam pirë lëngun unë! Më shpinin me karrocë në teatër, dhe, kur më pëlqente, rrija në mbrëmjet që bënin. Shkurt, ato s’e kishin për turp që ishin vajzat e mia. S’jam budalla, unë, jo, mos kini merak, të gjitha i kam vënë re. Gjithë plumbat kanë goditur në shenjë dhe më kanë përshkuar zemrën. E shihja fare mirë unë që ma kishin me djallëzi; po qe sëmundje që s’kishte ilaç. Në tryezën e tyre rrija si mbi gjemba, s’e ndieja veten mirë si në tryezën e pensionit. Unë s’dija të thosha dy fjalë bashkë. Dhe, kur i pyeste dhëndurët e mi ndonjë nga ata zotërinjtë e shoqërisë së lartë: “Kush është ky zotëria?” ata i përgjigjeshin: “Është babai i florinjve, është i pasur”. “Hej, djalli!” – ia bënte ai dhe më vështronte me respektin që u bëhet florinjve. Po dhe në bezdiseshin ndonjëherë nga unë, ua shpërbleja dyfish me të mira atë bezdi! Fundja, kush është i përsosur? (Plagë e kam këtë të shkretë kokë!) Unë heq e vuaj tani gjithë sa mund të vuajë njeriu kur jep shpirt, o i dashur Eugjen, po të gjitha këto s’janë asgjë përpara dëshpërimit që më shkaktoi vështrimi i parë i Anastasisë, ai më dha të kuptoja se kisha thënë një marrëzi që e kisha fyer. Vështrimi i saj më futi në dhe të gjallë. Do të desha t’i mësoja të gjitha, por vetëm një gjë kuptova mira: që isha i tepërt në këtë botë. Të nesërmen shkova të ngushëllohesha te Delfina, po ja që edhe atje bëra një marrëzi tjetër e m’u zemërua edhe ajo. U bëra i prishur mendsh. Mbete tetë ditë rresht duke mos ditur se nga t’ia mbaja. S’kisha guxim të veja t’i shikoja, trembesha mos më qortonin. Dhe ja që m’u mbyllën dyert e shtëpive të vajzave të mija. O Perëndi! Po meqë Ti e di se ç’të zeza kam hequr, meqë ti i ke numëruar thikët që kam marrë në atë kohë që më plaku, që më kërrusi, që më nxu, që më vrau, që më thinji, pse më bën të vuaj sot? Unë e kam larë mëkatin që i kam dashur tepër. Ato janë shpague për dashurinë time, më kanë torturuar si xhelate. Ah, sa budallenj janë etërit! I doja aq shumë, saqë prapë shkova tek to, si ai kumarxhiu në bixhoz. Vajzat e mia ishin vesi im; ato ishin padronet e mia, ishin gjithçka për mua! Të dyjave u duhej ndonjë gjë, ndonjë stoli; shërbyeset e tyre ma thoshin dhe unë ua jepja që të më prisnin mirë! Sidoqoftë, ato më kanë dhënë ndonjë mësim të vogël, më kanë mësuar si të sillem në shoqërinë e lartë. Oh, nuk pritën shumë, jo. Zunë të turpëroheshin për mua në sytë e të tjerëve. Ja se ç’do të thotë t’i rritësh mirë fëmijët. Epo unë s’mund të veja në shkollë në këtë moshë. (Më dhemb, më dhemb shumë, o zot! Mjekët, ku janë mjekët, sikur të ma hapnin kokën, nuk do vuaja kaq shumë.) Vajzat e mija, vajzat e mija! Anastasinë! Delfinën! Dua t’i shoh! Dërgoni merrini me policë, me forcë! Drejtësia është me mua, të gjithë me mua janë, natyra, Kodi Civil. Unë protestoj! Atdheu do të shkatërrohet, në qoftë se prindërit merren nëpër

këmbë. Kjo është e qartë. Boshti, rreth të cilit sillet shoqëria, gjithë bota, është atësia; të gjitha do të shemben, në qoftë se fëmijët nuk i duan prindët e tyre. Ah, sikur t'i shikoja, t'i dëgjoja, le të më thoshin ç'të donin, mjaft që t'u dëgjoja zënë, sidomos Delfinën, do të më shkonin të gjitha dhembjet. Po u thoni, kur të vijnë, të mos më shikojnë ftohtë, si e kanë zakon. Ah, o Eugjeni im i dashur, ju nuk e dini se ç'do të thotë të përkëdhelesh nga një vështrim që derdhet ne rreze të arta e që këmbëhet papritur në plumb të zyrtë. Që prej asaj dite që sytë e tyre nuk më ngrohën më me rrezet e tyre, këtu ka qenë gjithnjë dimër për mua, s'më mbeti tjetër veçse të gëlltisja helmin e poshtërimin. Dhe e gëlltita. Rroja që të më merrnin nëpër këmbë e të më bënin leckë. Aq fort i doja, sa që i duroja të gjitha fyerjet, me të cilat më shisnin një thërrime gëzim të turpshëm. Të fshihet babai për të parë të bijat! Unë ua dhashë jetën time dhe ato të mos më japin sot asnjë orë! Kam etje, kam uri, më digjet zemra, ato nuk do të vijnë të ma lehtësojnë agoninë, unë po vdes, po e ndiej. Po nuk e dinë ato se ç'do të thotë të shkelësh mbi kufomën e babait. Jo, ato do të vijnë! Ejani, shpirte, ejani më jepni një të puthur. Se, sidoqoftë, ju jeni të pafajshme. Janë të pafajshme, miku im! Këtë ua thoni të gjithëve, që të mos u bien në qafë për mua. Nuk u hyn në punë të tjerëve. S'kam ditur të sillem me to, bëra marrëzi që hoqa dorë nga të drejtat e mija. Për to unë poshtërova veten. Ç't'i bësh? Sado fytyrë fisnike që të ketë njeriu, sado shpirtbukur që të jetë, nuk mund t'i qëndrojë dot korrupsionit të kësaj dobësie atërore. Unë jam njeri i mjerë, mora dënimin e merituar. Unë i prisha vetë vajzat e mija, i llastova shumë. Ato e kërkojnë sot qejfin, siç kërkonin dikur karamete. Vetë ua kam hapur synë, vetë i kam lënë t'i kënaqin të gjitha tekat e vajzërisë. Qëkur ishin pesëmbëdhjetë vjeç, u bleva karrocë! Të gjitha dëshirat ua plotësova! Unë dhe vetëm unë jam fajtor, po fajtor nga dashuria. Zëri i tyre më pushtonte zemrën. Po i dëgjoj, po vijnë. Po, po, do të vijnë. Ligji kërkon që fëmija të vijnë ta shohin atin e tyre, kur është në të dhënë shpirt, dhe ligji është me mua. E ç'do t'u kushtojë? Vetëm një vrap me karrocë. Do ta paguaj, shkruajuni se do t'u lë milionë! Për fjalë të nderit. Do të shkoj të bëj fide në Odesë. E di marifetin unë. Me atë plan që kam miliona do të fitoj, miliona. Asnjëriut s'i ka rënë ndër mend. Dhe fidet nuk prishen rrugës si gruri ose mielli. Po! Po! Niseshte! Miliona mund të fitosh me të, miliona! Nuk do t'i gënjeni, miliona u thoni; dhe nga lakmia sikur të vini, s'ka gjë, le të më gënjejnë, po veç të vijnë. Dua t'i shoh. Dua vajzat e mija! I kam bërë vetë, janë të mijat! – thirri ai duke u ngritur më të ndenjtur e duke kthyer nga Eugjeni kokën e tij me flokë të bardhë e me një shprehje të tmerrshme në fytyrë që tregonte kërcënim.

- Hajde bjer, i dashur xha Gorio, ju shkruaj unë atyre, - i tha Eugjeni. – Me të ardhur Bianshoni, do të shkoj vetë tek ato, po të mos vijnë.

- Po të mos vijnë? – përsëriti plaku, duke qarë me dënesë. – Po unë do të vdes, do të vdes i tërbuar, po, i tërbuar! Po tërbohem! Ja, tani po më del para syve gjithë jeta ime. Jam gënjyer! Ato nuk më duan, s'më kanë dashur kurrë! Duket sheshit. Gjersa s'erdhën, s'kanë për të ardhur. Sa më shumë që të vonohen, aq më zor do të jetë që të vendosin për të ma dhënë këtë gëzim. I njoh unë. Kurrë s'kanë ditur t'i marrin me mend dëshpërimet e mija, dhembjet e mija, nevojat e mija, as vdekjen time s'kanë për ta ndier; ato as që e dinë se sa i dua. Po, e di, ati s'mund t'i çmojnë gjithë sa kam bërë unë për to, se u janë bërë të zakonshme sakrificat e mija. Edhe sytë sikur të kishin kërkuar të m'i nxirrnin: "Nxirrini!" – do t'u kisha thënë. Unë jam shumë budalla. Ato pandehin se gjithë etërit janë si ati i tyre. Njeriu duhet të dija ta mbajë veten. Fëmijët e tyre do të ma marrin hakun. Për hatër të vetvetes, ato duhet të vijnë. I lajmëroni, pra, se po përgatisin për vete një agoni të tillë. Me këtë krim, ato po kryejë të gjitha krimet njëherësh... Shkoni de, shkoni, thuajuni se është atëvrasje të mos vijnë. Mjaft krime kanë bërë, le të mos e bëjnë këtë, të paktën. Thirrni, pra, kështu si unë: "Ej, Nasi! Ej, Delfinë, ejani tek ati juaj që ka qenë aq i mirë me ju e që po vuan!". Hiç, asnjë! Mos qenka thënë të ngordh si qen? Ja shpërblimi për mua: braktisja. Ah, kriminelet, të poshtrat; i urrej, i mallkoj; do të ngrihem natën nga varri dhe do t'i mallkoj prapë. Thuamëni, kam apo s'kam të drejtë, miqtë e mi? E shikoni sa keq sillen ato me mua, hë?... Po ç'them kështu? A nuk më thatë se Delfina është këtu? Ajo është më e mira e të dyjave. Ju jeni djali im, Eugjen! Duajeni atë, bëjuni një atë për të. Tjetra është shumë fatkeqe. Po pasuritë e tyre! Ah! O zot! Po vdes, po vuaj tepër! Premani kokën, më lini vetëm zemrën.

- Kristof, shko kërko Bianshonin, - thirri Eugjeni, i tmerruar nga ankimet dhe britmat e plakut, - dhe sillmë një karrocë. Do të vete të thërres vajzat tuaja, i dashur xha Gorio, do t'ua sjell.

- Me forcë, me forcë! Thirrni policinë, ushtrinë, të gjithë! Të gjithë! – i tha ai Eugjenit, duke i hedhur një vështrim të fundit ku shkëlqeu një fije arsyetimi. – I thoni qeverisë, prokurorit, të m'i sjellin, i dua!